

Nr 249.

Av herr **Zander**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt befolkningen å landet av tillfällen till varma bad.

»Det friska landet» är ett gammalt uttryck som av mången ännu anses ha berättigande. Utan att i egentlig mening söka gen- driva detta kan man emellertid av statistiken finna, att dödligheten numera är större på landsbygden än i städerna. De sist tillgängliga uppgifterna, för år 1914, visa, att på 1,000 invånare har i städerna 13.52 avlidit, under det att motsvarig siffra för landet är 13.95.

Det har emellertid inte alltid varit så. Ända till det sist före- gående årtiondet har dödligheten i städerna varit större än på lan- det. Under 25-årsperioden 1816—1840 var dödligheten på landet 22.26 på 1,000 invånare, i städerna 34.44.

Av vidstående tabell framgår, huru skillnaden i dödlighets- antalet i städerna och landet successivt utjämuats för att nu vara lägre i städerna än på landet:

År	Dödsantalet på 1,000 inv.		Städernas tal mot landsbyg- dens 100
	på landet:	i städerna:	
1816—1840	22.26	34.44	154.7
1841—1850	19.70	28.73	145.8
1851—1860	20.87	31.20	131.7
1861—1870	19.33	26.17	135.4
1871—1880	17.32	24.05	138.9
1881—1890	16.36	19.74	120.7
1891—1900	16.11	17.37	107.8
1901—1910	14.89	14.89	100.0
1911	13.91	13.45	96.7
1912 ..	14.39	13.63	93.3
1913	13.88	13.00	93.7
1914	13.95	13.52	96.9

Orsaken till dessa märkliga förhållanden måste naturligtvis förefinnas någonstans. Visserligen utgör skillnaden, som tidigare har rått mellan dödligheten i städerna och landet, så opropotionerligt stor, att en utjämning till städernas favör ej borde utgöra anledning till någon särskild oro för landet. Men då städerna med alla de stora svårigheter de i hygienitet och andra avseenden ha i motsats till landet att övervinna likväl kunna nedbringa dödligheten under landet, måste någon orsak för landets vidkommande till den större dödligheten föreligga, som det måste vara en landsangelägenhet att övervinna. Vilken eller vilka dessa orsaker äro, är givetvis mycket vanskligt att bedöma.

Ägnar man emellertid den verksamhet, som inom städerna fört mot osanitära och ohygieniska förhållanden, vilka där tidigare rått, en närmare uppmärksamhet, skall man finna, att dödligheten sjunker nästan i jämnt tempo med åtgärdernas vidtagande. De förnämligaste åtgärderna härutinnan äro: vatten och avloppsledningars anläggande, renhållningens ordnande, matvarukontroll, badinrättningars uppförande m. m. Före år 1856 funnos vattenledningar i rikets städer endast uti Göteborg. Under perioden 1856—1866 anlades vattenledningsnät i 6 städer och 1875 hade 14 städer vattenledning. Därefter ökas deras antal i raskt tempo, så att 1909 ha 51 städer vattenledningar anlagda och 28 sakna desamma. Följer man dödlighetssiffrorna, finner man, att dessa börja sjunka först efter år 1860.

Med hälsovårdsstadgarnas införande år 1875 visar dödligheten en mycket starkt nedgående tendens. Likaså kan ett märkbart inflytande förmärkas i samma riktning av förste provinsialläkareinstitutionens införande år 1891.

Ser man på dödligheten i de olika städerna var för sig, kan också genomgående förmärkas en minskad dödlighet efter vidtagna sundhetsåtgärder.

Som exempel på huru omkastade förhållandena ha blivit under den period, för vilken statistiska uppgifter föreligga, kan nämnas, att då Stockholm under perioden 1861—1865 hade den största medeldödligheten, har Sigtuna, Sverges minsta stad, under åren 1901—1905 den högsta relativa dödligheten bland samtliga städer. Det torde vara överflödigt att nämna, att Sigtuna saknar såväl vatten- och avloppsledningar som ordnad renhållning.

Som slutsats av detta är man givetvis berättigad att draga den, att det är bristande sundhetsförhållanden på landet, som där orsaka den större dödligheten.

Huru sundheten kan vara mindre på den glest befolkade landsbygden än i de tätbebyggda stadssamhällena, måste förefalla rätt underligt. Det skulle föra mig för långt ut ifrån den begränsning, som jag vill ge denna motion, att ingå på en utförlig behandling av dithörande saker. Jag vill också i detta sammanhang erinra om det förslag till ny hälsovårdsstadga och epidemistadga, som den av Kungl. Maj:t den 11 september 1909 tillsatta kommittén den 1 april 1915 avgivit, och som väl snart kan väntas bli förd inför riksdagen. Denna stadga har givetvis tagit fasta på åtskilliga åtgärder, avsedda att bidra till skapande av bättre sanitära förhållanden på landet.

Det är särskilt i ett avseende som jag anser, att stor brist föreligger på landet att kunna tillgodose den allmänna folkhygien. Det är beträffande möjligheterna för bad. I detta avseende ligga städerna före. Det hör nästan till god ordning att resa från landet till staden för att bada. Att detta emellertid inte kan bli i den utsträckning som behovet kräver, är uppenbart.

Den tid, som sommaren medgiver bad i öppet vatten är så kort, att dessa bad ej kunna få den betydelse för den allmänna folkhygien, som nödigt är. Det i allmänhet mer smutsiga arbete, som folk ute på landet, särskilt vid bruk och hyttor, har, utgör ett större behov för dem av badning. Man skulle också kunna erinra om behovet av bad för skolans barn. Nu växa nästan hela generationer upp, som aldrig få sig ett bad. Finge däremot barnen allaredan i skolan vana därvid, skulle detta i sin tur skapa behov för badning även i framtiden.

Den nu gällande hälsovårdsstadgan för landet innehåller emellertid ingenting, mig veterligt, som ger anvisning till eller ålägger kommunerna att sörja för sådana anordningar, som göra det möjligt för folk att kunna få bada. Och det förslag till ny hälsovårdsstadga, som kommittén framlagt, innehåller visserligen en bestämmelse, att hälsovårdsnämnden skall verka för att, där så lämpligen kan ske, tillgång beredes till billiga varmbad. Ett sådant kategoriskt stadgande att nämnden skall »verka, där så lämpligen kan ske», att tillgång till billiga varmbad erhålles, kommer sannolikt inte att få stor betydelse. En landsbygdskommuns intressen äro mera splitt-

rade än en stads. Och de tätbebyggda samhällen, såsom bruks- och stationssamhällen etc., ha inte alltid förmåga att få majoritet för eventuellt förslag om badinrättnings anordnande. Det måste därför, enligt mitt förmenande, göras något särskilt för att stimulera kommunerna för anordnande av badinrättningar även på landet. Detta kan givetvis ske på flera sätt. Staten skulle ju genom direkt anslag kunna bisträcka kommunerna med viss del i byggnadskostnaderna. Eller ock genom uppläggande av billiga statslån sätta kommunerna i stånd att själva åstadkomma nödiga anordningar.

Det torde också kunna ifrågasättas, om ej arbetsgivare, som sysselsätta ett större antal arbetare, borde åläggas att sörja för möjligheten för arbetarna att få varmbad.

Andra medel skulle också kunna tänkas. Landstingen, som ju äro det organ, som bär upp den allmänna sjukvården som ock i allmänhet även epidemisjukvården för landsbygden, skulle kunna tänkas att som en direkt hälsovårdande verksamhet bisträcka kommunerna till exempel uti underhållskostnaderna. Genom avlöning av baderska eller dylikt.

Saken förefaller mig vara av den allmänna betydelse, att den kan vara värd en närmare utredning av sakkunnigt folk, ävensom att olika uppslag, som kunna ifrågakomma, bli på ett omsorgsfullt sätt prövade.

Jag får därför föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning av på vilket sätt, genom statsmakternas stöd eller eljes, kan, för upphjälpande av den allmänna folkhygien, beredas befolkningen på landet tillfälle till varmbad, och att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 30 januari 1918.

Albert Zander.